

zat de Uniunea Scriitorilor, la Cluj-Napoca), cu jubileele, însoțite de reuniri teatrolgice, ale Teatrului Național din Iași și teatrelor din Brăila, Baia Mare, German din Timișoara, apoi, cu Zilele Sorbul, la Botoșani, cu Zilele Caragiale (la Craiova, sub egida Societății „Caragiale“), astfel că pulsația ideilor teatrale s-a putut simți în multe centre, într-o ambianță de conlucrare și seriozitate. Iar dacă, uneori, această ambianță a fost stinjenită de veleități surde și de mărginiri individuale, de blajini logoreici iremediabili ori de retori țifnoși, cu parapon prealabil, venit din însatisfacții cronicizate, ca și de carențe organizatorice, de imperfecțiuni ale selecției festivaliere, decizii ale juriilor pă-

rînd, ori poate fiind, neconforme pentru unii etc., e de nețigăduit că munca uriașă care a dus la încheierea acestei experiențe românești, unice, în felul ei — în desfășurare continuă, cu manifestări de ordin republican instituționalizate și în ritm mensural — s-a fructificat pe deplin, înscrind o secțiune teatrală individualizată în marile Festival național „Cîntarea României“.

Stagiunea 1977—1978 a cuprins, după părerea mea, această întreagă experiență — al cărei suflet a fost critica teatrală — într-un chip emblematic, iar presa, radioul și televiziunea au făcut din rezultatele ei prețioase, mai mult ca niciodată, un notoriu bun public.

■ NATALIA STANCU

Pînă nu demult,
minimalizata solidaritate...

Pentru mine, cel mai important eveniment al acestei stagiuni nu este un spectacol. Deși au fost și — unele, destule? — montări care mi-au produs o impresie deosebită. O impresie nu foarte depărtată de aceea, rară, pe care ți-o dă adevăratul teatru.

Pentru mine, cel mai important eveniment al acestei stagiuni rămîne Colocviul regizorilor de la Birlad (una dintre cele mai vechi acțiuni inițiate de A.T.M.). Și nu pentru că acolo am văzut *Emigranții* de Mrozek, jucat de orădeni, spectacol care continuă să se situeze în prima linie a clasamentului acestei stagiuni. Ci pentru că acolo, la acea întâlnire, tinerii noștri regizori,

care formau majoritatea participanților, au discutat, cu forța analitică a profesionistului și cu îndrăzneala realei stime reciproce, câteva spectacole-problemă.

Sintetizînd lucid, fără sentimentalisme, drumul în teatru parcurs de ei (adevărații pași înainte, dar și cei greșiți, și cei pe loc, și cei înapoi), Alexa Visarion, Dan Micu, Al. Colpacci și-au fixat coordonatele profesiei la cel mai înalt nivel de exigență. S-au declarat partizani categorici ai unei arte angajate politic. Au susținut valoarea de semn a invenției teatrale, vorbind despre bicele și frinele Pegasului fanteziei. Au susținut prevalența ideii, a mesajului, asupra mijloacelor, a eventualei lor frumuseți gratuite. Au pledat pentru o relație mai evidentă, necesară, mai bine motivată, între viziunea regizorală și deschiderile posibile ale textului. S-au referit la aportul interpreților, insuficient fructificat, la colaborarea cu aceștia; la necesitatea unei metodologii de lucru cu actorii, de natură să le identifice și să le stimuleze posibilitățile, contribuția — fără de care nu există adevărat spectacol și adevărată afirmare regizorală.

Stagiunea 1977—1978 a reconfirmat o aserțiune lansată cu cinci-șase ani în urmă și susțesată, poate, atunci (cel puțin, în cazul în care criticii care o susțineau erau de aceeași vîrstă cu creatorii), de o subiec-

tivă solidaritate de generație. Stagiunea recent încheiată a întărit, mai întâi, faptul că ponderea tinerilor regizori în teatrul românesc e foarte importantă; centrul de greutate al vieții noastre teatrale se situează în activitatea lor. Tinerii regizori realizează majoritatea spectacolelor, contribuind substanțial la diversificarea stagiunii și, sub alt unghi, la omogenizarea ei (omogenizare care, azi, înseamnă că provincia nu numai că se ridică la nivelul Capitalei, ci chiar o concurează, cu mari șanse de izbândă).

Regizorii fac evenimentul. În actuala stagiune, evenimente au fost *Efectul razelor gamma...*, la Teatrul Mic, în regia Cătălinei Buzoianu, *Goana* de Paul Ioachim, la Teatrul Giulești, în regia lui Alexa Visarion, *Arden din Kent*, la Teatrul Dramatic din Ploiești, în regia lui Aureliu Manea, amintitul spectacol al lui Al. Colpacci, de la Oradea, montarea *Somnoroasei aventuri* de Teodor Mazilu, la Piatra Neamț, de către Nicolae Scarlat, *Scrisoarea pierdută*, alături de *Maria și copiii ei*, realizate de Mircea Marin, la Brașov, *Domnul Puntila...* de Brecht, pusă în scenă de Adrian Lupu, la Galați.

Un eveniment, deși discutabil și parțial, a fost *Romeo și Julieta* la Studioul I.A.T.C., în regia Cătălinei Buzoianu. Chiar dacă, după mine, contestabil, dar, oricum, eveniment, prin impactul excepțional cu publicul, *Nevestele vesele din Windsor*, realizat, la Piatra Neamț, de Al. Tocilescu, autor și al altei montări de referință (*Amurgul unui cocor*, la Pitești). Printre spectacolele cele mai rafinate sub raportul explorării unor efecte estetice se află montările lui Silviu Purcărete, la Teatrul „Tândărică” și la Teatrul Mic.

Cele mai interesante montări de la Timișoara, Tg. Mureș, Iași, Brăila, Sibiu, Baia Mare sînt semnate de Ioan Ieremia, Kineses Elemér, Cristian Hadji-Culea, Nicoleta Toia, Gh. Milețianu și de foarte tînărul Bogdan Berciu. Revirimentul Teatrului din Petroșani e legat de efortul celor mai tineri regizori.

Angajarea regizorilor mai tineri în cristalizarea și în valorificarea piesei românești nu este de neglijat, strădaniile lor fiind solidare cu eforturile de promovare a unor lucrări originale noi, făcute de Dan Alecsandrescu, C. Dinischiotu, Gh. Harag, Sanda Manu, Eugen Mercus, Valeriu Moisescu. Astfel, Alexa Visarion a propus atenției, prin *Goana*, vocația dramaturgică a lui Paul Ioachim, Al. Colpacci, N. Scarlat și C. Hadji-Culea au contribuit la afirmarea comediei românești — primul, printr-o premieră absolută (Dumitru Solomon), ultimii reluînd bune și foarte bune texte de Teodor Mazilu. Mircea Cornișteanu a preferat *Excursia* de Theodor Mănescu (pusă în scenă la Naționalul craiovean) *Emigranților* lui Mrozek. Olympia Arghir a readus în atenția bucareștenilor interesanta piesă a lui Paul Cornel Chitic consacrată lui Vlad Țepeș (Teatrul „Ion Vasilescu”), Anca Ovanez și Cristian Munteanu

au montat *Interviu* de Ecaterina Oproiu (la Brașov și la Ploiești).

Ca să fiu sinceră, este și nu este destul. Dar, știu cu dacă, după climatul de suficiență și de ingratitudine față de teatru, manifestat la Colocviul de dramaturgie de la Cluj-Napoca, să continuăm a cere, cu atîta îndrîjire, regizorilor și actorilor, să stimuleze, să perfecționeze, să completeze, să transforme etc. lucrările eminenților dramaturgi, sau să cerem, totuși, dramaturgilor, mai categoric, piese cu adevărat bune, pe care oamenii de teatru să le valorifice prin chinurile firești ale unei nașteri normale, din părinți deopotrivă normali, vitali?

Mai înclinată sînt să reproșez acestei (acestor) generații de regizori, pe care îi mai numim tineri, altelea: că, lucrînd, încă, puțin, ei nu susțin, în suficientă măsură, atît de necesara varietate a speciilor abordate, diversificarea mijloacelor de expresie: modalitățile teatrului politic, deschiderile spre teatrul poetic, diversele posibilități de a concepe metafora scenică; precum și spectacolele de grup, tentativele de implicare — la niveluri diferite — a publicului în joc etc. De asemeni, că nici ei nu sprijină corespunzător deschiderea spre universal a repertoriului nostru.

! Augurii cei mai buni, roștiți la Colocviul de la Birlad, anunțînd un prețios progres al stagiunii (deși doar în parte țintă atinsă, și mai mult direcție), se referă la recondiționarea și la stăpînirea funcției actorului (în sensul unei relații de colaborare, și nu de subordonare), într-un proces de creație teatrală cu adevărat integrator (regăsindu-se și reintărîndu-se acea „cale major” a teatrului românesc din ultimii cincisprezece ani, marcată de *Livada de vișini*, *Nepotul lui Rameau*, *Leonce și Lena*, *Baltagul*, *Danton*, *Hamlet*, apoi de *Procurorul*, *Peer Gynt*, *Prințesa Turandot* și, poate, *Rosmersholm*).

Iată-i, așadar, pe acești tineri regizori, imblinzind talentul puternic, dar greu de mulat, al unor monștri sacri. Iată-o pe Cătălina Buzoianu, colaborînd perfect cu Olga Tudorache, spre marele succes al montării *Razele gamma*, și iată-o pe Olga Tudorache, într-un proces de reexaminare a propriilor ei posibilități și de pafacere a unor mijloace care tîneau spre manieră. Iată-le, tot la Teatrul Mic, după o foarte utilă — din acest punct de vedere — colaborare cu Laurențiu Azimioară, pe Rodica Tapalagă, Leopoldina Bălanuță, Tatiana Iekel, lucrînd rodnic, cu neobișnuită solicitudine, cu Silviu Purcărete. Iată-l pe Adrian Lupu, cucerînd premiul Festivalului de comedie de la Galați, cu un spectacol în care protagoniștii erau încercații actori Mitică Iancu și Mihai Mihail. Iată-l pe Colpacci, într-un spectacol gîndit polifonic și admirabil „filat” pe scene, cîștigînd competiții, la Birlad și la Piatra Neamț, solidar

cu doi actori tineri necunoscuți, deveniți, subit, faimoși : Mircea Constantinescu și Radu Vaida. Atît Nicolae Scarlat cît și Al. Tocilescu, care au lucrat la Piatra Neamț, au meritul de a fi cîștigat, parcă, „pe viață și pe moarte“, această trupă care, la viața ei, a văzut și a făcut multe. Pe terenul atît de ciudat, neobișnuit, accidentat și sublim, al scrisului lui Sorescu, reușita *Răcelii*, în regia lui Dan Micu, stă tocmă în acordul deplin (vizind jocul măștilor, sensurile, dozașele pozițiilor) dintre directorul de scenă și interpreți de talia lui Virgil Ogășanu, Ion Caramitru, Ileana Predescu, Mircea Diaconu, Dan Năuș. Ascultîndu-l și citind declarațiile programatice ale lui Manca, continui să cred că nu atît viziunea lui, întotdeauna neobișnuită, asupra unei piese sau a unei partituri e aceea care poate fascina (nu „obsesia răului“ etc.), ci o anumită modalitate de a-i cucerii, hipnotiza și conduce pe actori, de a-i ține sub tensiune și „in credință“.

Prin ce au cîștigat tinerii regizori această (desigur, primă rundă) a tăcutei, dar impotentei bătălii de reconsiderare a aportului actorului (reconsiderare făcută de către ei și de către actor însuși, concomitent) ? Răspunsul cel mai cuprinzător este autoritatea argumentului. Prin armătura teoretică, prin luciditatea lor, prin cultura teatrală (Cătălina Buzoianu ar putea să facă nu numai spectacole, ci și cronica lor), prin cultura lor artistică multilaterală și de calitate, prin fantezia și, mai ales, prin lupta lor cu fantezia, sacrificată pe altarul valorilor semnificative ale teatrului și al cît mai denselor semnificații ale spectacolului. Aici este diferența — și prăpastia de netrecut, după părerea mea — dintre talentul lui Dan Micu și manicismul lui Al. Tocilescu (steril, sub raportul ideii, și pretențios, pe deasupra, dar soldat cu montări cuceritoare prin ritm — și, mai ales, prin ritmuri pop — prin culoare, prin libertate fără margini, gratuită bucurie a jocului).

Această autoritate a argumentului presupune profesionalizare, dar și războiul cu rutina, nu numai a altora, ci și cea proprie, război ce se cere intensificat. Și, aici, mi se pare că și Cătălina Buzoianu, în *Romeo și Julieta*, prin balastul de imagini nesemnificative, ce bruiază sublimul teatral al unor scene, prin deplasarea, exagerată, de la sentiment și natură către sex și civilizație degradată ori de la idealitate către realitate demi-

tizată, prin transformarea operei lui Shakespeare într-un scenariu cu multe elemente de „dăjă vu“, plătește un tribut în acest sens.

Regizorul cel mai consecvent cu ideea unui teatru înnoitor, teatru care trebuie să-și întregze marile noastre valori actricești, rămîne Alexa Visarion. După întîlnirile „de lucru“ cu George Constantin, Victor Rebengiuc, Constantin Adamovici, Valeria Seciu, niciodată încheiate prin conflict, dar nu întotdeauna pe deplin finalizate, sau de un succes aleatoriu, iață-l pe Alexa Visarion fructificînd, treptat, o acțiune de durată, desfășurată la Giulești (în timpul lucrului la *Pasărea Shakespeare, Năpasta, Da sau Nu, Goana*).

Problemele de interpretare care-l preocupă pe Alexa Visarion sînt concentrarea, interiorizarea, tensiunea, adevărul reacției celei mai mărunte, decupajul fin, cu valoare de semn, al gesturilor, al grimaselor, al inflexiunilor, al ritmurilor respirației, care exprimă aceste reacții și ceea ce se ascunde dincolo de ele. Un decupaj atent al detaliilor, selectate atît de exigent și într-atît reduse la necesar, la esențial, încît se trece dincolo de convenția pur realistă.

Luptîndu-se, parcă, între nevoia de a vorbi și aceea de a tăcea, personajele, în montările lui Alexa Visarion, sparg mereu, cu greu, tăcerea (o tăcere densă, și ea semnificativă). Dialogul lor are tensiunea unei înfruntări de la om la om și efectul unei fascinații reciproce, între hipnotizatori dotați, care se incită și se paralizează, care cedează, o clipă, izbînda argumentației, pentru a o cîștiga, în clipa următoare.

Interpreții *Goanei* nu transmit decizia luate, adevăruri știute, cristalizate, ci dau senzația că descoperă adevărul în chiar actul comunicării, că, răspunzînd la o întrebare, află, în sfîrșit, un răspuns pentru ei înșiși.

Alexa Visarion e singurul care a creat o echipă ; în plus, dominată de actori ai generației sale. Spunînd „a creat“, mă gîndesc că va crea (o va crea) în continuare. (Cînd, oare — ieri ? — îmi spunea cineva, că unul dintre „grii“ acestei echipe va pleca la „Bulandra“ ?) Și, totuși... Să-i urăm lui Alexa, și colegilor lui, succes.

În privința lor, stagiunea 1977—1978 mi se pare mai mult decît una de tranziție : una de stabilizare de direcții majore. Pasul a fost făcut.